

DIVERSITEIT TUSSEN KINDEREN IN GOEDE BANEN LEIDEN

Proeftuinen van PACT

Een paar jaar geleden bracht ik een uitgebreid bezoek aan twee integrale kindcentra (IKC). Het ene IKC staat in Amsterdam, het andere op het platteland. Beide centra wilden weten wat ik van hun uitvoeringspraktijk vond vanwege mijn publicatie over het pedagogisch ontwerp van kindcentra "Opgroeien doe je maar één keer". Eén van de dingen die me opviel was dat beide integrale kindcentra hun – wat we zouden kunnen noemen – 'bewerkelijke' leerlingen zeer verschillend benaderden. Wat maakt een IKC succesvol?

Op het platteland-IKC werd tijdens mijn bezoek de hele dag, zowel tijdens de groeps- als de individuele gesprekken, spontaan de 'casus Dennis' ingebracht. De vierjarige Dennis zou na de zomer naar de onderbouw doorstromen. Zowel de pedagogisch medewerkers, de leraren als de directie maakten zich zorgen over deze transitie. Zou hij de overgang wel aankunnen? Er was immers zoveel aan de hand met hem, in de groep, thuis en individueel wat betreft zijn ontwikkeling. Dennis stelde het team duidelijk voor een probleem. Dennis was een kwestie, en de kwestie werd geïndividualiseerd.

Vraagstuk

Diezelfde week bracht ik een bezoek aan het IKC in Amsterdam. Mogelijk geraakt door de 'casus Dennis' viel het me op dat er daar geen enkele leerling was over wie in termen van problemen werd gesproken. Ik vroeg hen of zij geen 'bewerkelijke' leerlingen hadden. "Nou eigenlijk niet", was het antwoord. Hun uitgangspunt is: ieder kind is speciaal en hun vraag was daarom niet "wat doen we met

Dennis?", maar "hoe zorgen we voor een veilig en uitdagend klimaat waarin ieder kind tot zijn recht kan komen?" Voor het IKC in Amsterdam was diversiteit tussen kinderen een vraagstuk voor het team en niet het probleem van een individueel kind. Dit voorbeeld brengt me op de vraag

Geen probleem van
individueel kind, maar
vraagstuk voor team

of het mogelijk is om geïntegreerde omgevingen van opvang en onderwijs te creëren waarin ieder kind meetelt, mee mag doen, bij kan dragen en vooruitkomt. Met andere woorden: is een inclusieve speelleeromgeving voor alle kinderen mogelijk en wat is daar dan voor nodig? Kunnen onderwijs en opvang het samen af of is steun vanuit jeugdhulp wenselijk en hoe zou die steun er dan uit kunnen zien?

In maart vroegen ook Jacqueline van Swet en Mariette Haasen in deze rubriek aandacht voor een nieuwe manier van werken tussen onderwijs en jeugdhulp. Zij concluderen dat passend onderwijs opgevat als individueel maatwerk tot grenzeloosheid leidt. Jeugdhulp voor individuele leerlingen ontlast leraren niet. Sterker nog: zij krijgen het steeds drukker met overleg en het maken en uitvoeren van individuele plannen. Daarom vinden zij dat het anders moet en kan "door samen met jeugdhulpverlening aan de slag te gaan in de hele groep en gebruik te maken van elkaars expertise en kennis en zo samen van elkaar te leren."

Pact

Hun oproep is mij uit het hart gegrepen. Ook in het speciaal onderwijs hebben leraren de ervaring dat het niet lukt om in de dagelijkse praktijk de 10 tot 15 individuele handelingsplannen voor hun leerlingen uit te voeren. Een groepsplan en daarnaast individuele accenten leggen samen met ouders blijkt veel werkbaarder. Dat geldt

voor passend onderwijs evenzeer. Omgaan met diversiteit in de groep is zowel voor leraren als voor leerlingen een opgave. Kan dat op een meer inclusieve manier? Dit is de uitdaging van het project (of beter gezegd de beweging) van PACT waar ik sinds 2014 betrokken ben als voorzitter van het wetenschapsteam. Het uitgangspunt van PACT is dat kinderen van elkaar verschillen. Als we een serieuze zaak willen maken van inclusie dan moeten we dus een speelleeromgeving creëren waarin ieder kind ongeacht zijn herkomst en mogelijkheden mee kan doen, meetelt en leert. Deze complexe opgave kan een professional nooit in haar of zijn eentje realiseren. Interprofessionele samenwerking tussen onderwijs, opvang en zorg kan – zo is de verwachting van PACT – een innovatieve bijdrage leveren aan inclusie.

Inclusiepedagoog

Vanuit PACT hebben we proeftuinen ingericht in een aantal IKC's waar al sprake was van intensieve samenwerking tussen onderwijs en opvang. Daar is een jeugdhulpmedewerker als

"inclusiepedagoog" toegevoegd aan het team van leraren en pedagogisch medewerkers. Niet nádat, maar vóórdát er problemen werden gesignaleerd bij kinderen. De inclusiepedagoog fungeert dus niet als hulp voor individuele kinderen maar als toegevoegde expertise aan

Niet nádat, maar
vóórdát er problemen
werden gesignaleerd

het team om samen met leraren, pedagogisch medewerkers en ouders na te denken over wat de groep kinderen nodig heeft en wie waarin wat kan doen. Dus niet de school als vindplaats, maar het IKC als werkplaats van inclusie. Uit het onderzoek dat wij gedaan hebben naar de proeftuinen blijkt dat het netwerk tussen de professionals hechter is geworden. Men heeft elkaar beter leren kennen,

reflecteert samen op de praktijk en werkt vaker samen aan nieuwe oplossingen. Men heeft de indruk dat ze beter kunnen omgaan met verschillen tussen de kinderen. Zo heerst er meer rust op de groep waardoor men preventiever kan werken. Het team zegt dat ze er eerder bij zijn en daardoor minder kinderen hoeven door te verwijzen naar specialistische voorzieningen.

Klimaat

Ook de ouders zijn tevreden over de samenwerking. Wat belangrijk is, is dat het dus niet zozeer gaat om het invoegen van zorgexpertise in het team maar om het ondersteunen van leraren en pedagogisch medewerkers bij de uitvoering van hun dagelijks werk, om het gedrag van kinderen beter te begrijpen en er beter mee om te kunnen gaan. Dat ziet men niet zozeer als zorg, maar vooral als versterking van het pedagogisch klimaat.

Jeannette Doornenbal is lector Jeugd, onderwijs en samenleving aan de Hanzehogeschool Groningen, j.m.doornenbal@pl.hanze.nl.

Actie nodig op drie niveaus

Interprofessionele samenwerking is natuurlijk niet een doel op zich maar een middel om om te gaan met diversiteit op een inclusieve manier. En dat middel lijkt veelbelovend. Als we deze beweging willen doorzetten dan vraagt dat om een systeeminnovatie, een transformatie van denken en handelen op minstens drie niveaus. Het vraagt ten eerste om lef van gemeentes om vanuit hun jeugdbeleid structureel jeugdhulp in te zetten in de kindvoorzieningen die er in de

wijken en dorpen al zijn. Het is aan de gemeentes om regie te nemen en dit proces ook financieel te faciliteren.

Leiderschap

Het vraagt in de tweede plaats van bestuurders van onderwijs, kinderopvang en jeugdhulp om een gedeelde ambitie en visie op inclusie, diversiteit en interprofessionele samenwerking te formuleren. Om van daaruit geldstromen te bundelen, gezamenlijk professionaliseringsbeleid te ontwikkelen en aandacht

te schenken aan de rol van gedeeld leiderschap. Want interprofessionele samenwerking in teams gedijt bij goed leiderschap. Die rol blijkt telkens weer essentieel. Tot slaat vraagt het een verandering van professionals, om daadwerkelijk te durven ontschotten, actief samen te werken met elkaar en ingesleten patronen ter discussie te willen stellen, zoals het leerstofjaarklassensysteem waarin een leraar de verantwoordelijkheid heeft over een groep kinderen.